Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Porkkalankatu 13 C
00180 HELSINKI

18.5.2021

Lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025, VNS 3/2021 vp

LAUSUNTO

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selonteon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025.

Lakivaliokunta on pyytänyt Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriltä lausuntoa julkisen talouden suunnitelmasta. Samalla valiokunta on pyytänyt tietoja koronavirustilanteen vaikutuksista oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintaan.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja lausuu näkemyksenään kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

Koronavirusepidemian aikana nousseet yhteiskunnalliset haasteet kuten eriarvoisuuden ja haavoittuvassa asemassa olevien huomioiminen, perus- ja ihmisoikeuksien vahvistaminen sekä kansalaisten ja yritysten ylivelkaantumisen torjunta vaikuttavat suoraan oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintaan ja lisäävät hallinnonalan palvelujen tarvetta. Osin lisääntynyt tarve näkyy viiveellä. Poikkeustilanteesta selviäminen ja hallitusohjelman tavoitteiden saavuttaminen vaativat hallinnonalan voimavarojen ja määrärahojen turvaamista koko kehyskauden ajan.

Talous- ja velkaneuvonta

Kotitaloudet ovat olleet ennätyksellisen velkaantuneita jo ennen koronavirustilannetta, mikä asettaa haasteita talous- ja velkaneuvonnan palvelujen järjestämiselle ja tuottamiselle. Koronavirustilanteesta johtuen sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelujen että ennakoivan talousneuvonnan tarve tulee merkittävästi kasvamaan.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat sitoutuneet turvaamaan talous- ja velkaneuvontapalveluiden alueellisen saatavuuden ja edistämään merkittävää digitalisaation käyttöönottoa sekä monikanavaisen palveluprosessien kehittämistä tavoitteena talous- ja velkaneuvonnan palvelujen tasapuolinen ja yhdenmukainen tarjonta eri puolella maata.

Palvelujen perustason turvaamisen lisäksi erittäin tärkeäksi on muodostunut ennaltaehkäisevä toiminta ja sen rakentamiseen. Ennaltaehkäisevän talousneuvonnan hankkeella on merkittävä kansantaloudellinen ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Yksityisen henkilön talousongelmat heijastelevat laajasti erilaisiin asioihin. Vaikeimmillaan ne sairastuttavat ja ovat syy syrjäytymiseen. Verkostomainen työskentely laajasti eri

organisaatiotasoilla ja ennen kaikkia paikallinen yhteistyö sosiaalitoimen, ulosoton, talous- ja velkaneuvonnan ja muiden sidosryhmien välillä tukee asiakkaiden kokonaisvaltaista auttamista. Hyvin järjestetyllä ja tuotetuilla talous- ja velkaneuvonnan palveluilla sekä ennalta ehkäisevällä verkostomaisella toiminnalla on merkittävä kansantaloudellinen ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää erittäin tärkeänä turvata talous- ja velkaneuvontapalvelujen riittävä määrärahataso koko kehyskauden ottaen huomioon erityisesti koronavirustilanteen laajuus ja syvyys ja sen aiheuttamat kansantaloudelliset vaikutukset.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri tukee myös Suomen Pankin tekemää ehdotusta talousosaamisen strategiaksi. Tavoitteena on, että suomalaiset ovat maailman parhaita talousosaajia vuonna 2030 ja että mahdollisimman moni ymmärtää talousosaamisen tärkeyden omassa elämässään ja pystyy tekemään taloudenpitonsa kannalta hyviä päätöksiä. Toteutuakseen hanke tarvitsee riittävän rahoituksen.

Julkinen oikeusapu

Julkisessa oikeusavussa on jouduttu resurssien puutteen vuoksi vähentämään henkilöstöresursseja ja virkoja on ollut lupa täyttää vain määräaikaisesti. Kuitenkin samaan aikaan palvelujen tarve on suuri. Kansalaisten oikeussuojan saatavuus julkisessa oikeusavussa tulee turvata sekä tuomioistuinkäsittelyssä että ulkoprosessuaalisissa asioissa ja pysyviä tehtäviä hoitamaan tulee nimittää vakituiset virkamiehet. Näin voidaan taata hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti oikeudenhoidon riittävät resurssit ja oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentäminen ja rikosprosessin käsittelyn oikeasuhtaisuuden toteutuminen ja siten oikeusturvan toteutuminen.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että oikeusaputoimistoissa pyritään tarjoamaan oikeudellista apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mm. antamalla oikeudellista neuvontaa niin puhelimitse kuin chat-palvelun kautta. Tämän avun tarve on koronavirustilanteen johdosta lisääntynyt merkittävästi ja samalla tulonmuodostus oikeusaputoimistoissa on heikentynyt. Asiakaslaskutus noin 500 000 euroa kehystasoa alhaisempi. Tilanne heikentää entisestään oikeusavun erittäin heikkoa taloudellista tilannetta ja vaarantaa siten julkisen oikeusavun asiakkaiden oikeusturvaa.

Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden painopiste on siirtynyt yksityiseltä sektorilta oikeusaputoimistoihin. Vaikka turvapaikanhakijoiden määrä ei ole viime vuosina lisääntynyt, tilanne kansainvälistä suojelua koskien on edelleen altis nopeille muutoksille.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että toiminnallisen valmiuden säilyttäminen oikeusavussa edellyttää riittävän määrärahatason turvaamista kehyskauden ajan sekä nopeaa kykyä reagoida tarvittaessa äkillisiin muutoksiin.

Yleinen edunvalvonta

Edunvalvonnan päämiesmäärät ovat olleet jo pitkään jatkuvassa kasvussa. Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuen päämiesten määrän kasvu on tilapäisesti vähentynyt vuonna 2020.

Ennusteiden mukaan edunvalvonnan päämiesmäärä kasvaa poikkeustilanteen päätyttyä edelleen noin 3 % vuosivauhdilla, mikä tarkoittaa noin 1.000 päämiehen lisäystä per vuosi. Kasvu edellyttää lisähenkilöstön palkkaamiseen pysyvää rahoitusta.

Henkilöstöä on toistaiseksi jouduttu palkkaamaan määräaikaisesti ylimääräisellä lisärahoituksella. Tätä ei voida pitää kestävänä tai päämiesten edun mukaisena ratkaisuna.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että yleisen edunvalvonnan päämiesten hoidettavien asioiden laatu on muuttunut entistä laajemmaksi ja kompleksisemmaksi, mikä lisää annetun palvelun tarvetta ja siihen tarvittavia voimavaroja. Päämiesten asioiden hoitamiseen kuluu normaalia enemmän työaikaa ja ne vaativat enemmän osaamista. Mittareina on käytetty mm. hoidettavana olevan omaisuuden määrää, velkojen määrää, kirjanpidon tapahtumien määrää sekä haettujen lupien määrää. Myös henkilöstön liikkuvuus ja kansainvälistyminen on jatkuvasti kasvussa. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri on huolissaan Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuvien käsittelyviiveiden vaikutuksista päämiesten asioiden hoitoon ja päämiesten oikeusturvaan.

Lisärahoituksen myöntämistä koskien Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri haluaa kiinnittää huomiota siihen, että päämiesmäärän kasvaessa lisääntyvät myös edunvalvonnan palkkiotulot valtiolla. Kasvu on noin 800.000 euroa vuodessa.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että edunvalvonnan päämiesmäärän kasvuun perustuvaa vuotuista lisärahoitusta tulee jatkaa koko kehyskauden, jotta päämiesten oikeusturva voidaan taata.

Muuta

Koronavirustilanne on korostanut entisestään jatkuvaa tarvetta ict-pohjaisten palvelujen kehittämiseen, jotta oikeusapu-, talous- ja velkaneuvonta- sekä edunvalvontapalvelut voidaan tuottaa laadukkaasti myös tulevaisuudessa. Toimialan ict-kustannukset ovat kasvaneet yli kaksinkertaisiksi vuosina 2016-2019 (3.9 milj v. 2016 ja 10.5 milj v. 2020). Jotta toimintoja saadaan kehitettyä vastaamaan yhä kasvavaan tarpeeseen, on rahoitus ict-toimintojen kehittämiselle turvattava.

Lopuksi

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien operatiivinen toimintakyky on säilynyt koronan aikana yleisesti ottaen hyvänä, vaikkakin jonotusajat ovatkin osin erityisesti oikeusavussa kasvaneet.

Julkisen talouden suunnitelman kehyspäätöksessä osoitetaan oikeusministeriön halinnonalalle vuosille 2022−2025 vuosittaisia määrärahoja yhteensä noin 1 miljardi euroa, mikä on alle 2 prosenttia valtion budjettimäärärahoista.

Oikeusministeriön tavoitteena on, että Suomi on avoin ja aktiivinen yhteiskunta ja turvallinen oikeusvaltio, jossa perus- ja ihmisoikeudet ja oikeusturva toteutuvat yhdenvertaisesti. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tavoitteena on, että oikeusturvapalvelut ovat kaikkien saatavilla. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä on yksilön oikeudellisten ja taloudellisten etujen ajaminen, puolustaminen, edistäminen, valvominen ja vahvistaminen.

Hyvin järjestetyillä ja tuotetuilla oikeusturvapalveluilla varmistetaan, että korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla ja huolehditaan oikeusvaltion toimivuudesta.

Kunnioittaen

Kurki Marjo 911727061

Allekirjoittaja Kurki Marjo 911727061
DN: cn=Kurki Marjo 911727061, c=FI, o=Oikeusministeriö, email=marjo.kurki@oikeus.fi
Päivämäärä: 2021.05.18 12:46:21 +03'00'

Marjo Kurki

johtaja

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri